

Розділ 4. Аналіз обортового капіталу

План

- 4.1. Поняття обортового капіталу та завдання фінансового аналізу
- 4.2. Найважливіші класифікації обортового капіталу
- 4.3. Оцінка стану, структури та використання обортового капіталу
- 4.4. Джерела формування обортового капіталу підприємства
- 4.5. Аналіз виробничих запасів
- 4.6. Аналіз стану дебіторської заборгованості
- 4.7. Аналіз грошових коштів підприємства

4.1. Поняття обортового капіталу та завдання фінансового аналізу

Обертовий капітал – сукупність майнових цінностей, які приймають участь у господарському процесі протягом року (операційного циклу) і повністю переносять свою вартість на новостворений продукт.

Прибутковість, ефективність використання капіталу забезпечується лише завдяки досягненню оптимального співвідношення між основним і обортовим капіталом.

Аналітик здійснює оцінку обортових коштів за такими напрямками:

- аналізує обсяг та структуру обортових, їх склад;
- встановлює оптимальність сформованого співвідношення між основним і обортовим капіталом;
- аналізує показники та ефективність використання обортового капіталу;
- виявляє надлишкові та невикористовувані на підприємстві обортові кошти.

Завдання аналізу обортового капіталу полягає в оцінці:

- стану, обсягу та структури обортових коштів;
- рівня забезпеченості та оптимальності структури авансованого капіталу;
- використання обортового капіталу;
- джерел формування обортових коштів;
- невикористаних резервів.

4.2. Найважливіші класифікації обортового капіталу

Фінансові особливості формування обортових активів передбачають їх поділ на валові та чисті. Валові обортові активи – це увесь капітал підприємства (власний плюс залучений).

Чисті обортові активи (робочий капітал, чистий капітал) – це активи, що формуються виключно за рахунок власних джерел фінансування. Вони розраховуються як різниця між загальною сумою (валовою) активів та поточних короткострокових пасивів.

Валові обортові активи класифікують на власні та залучені. Власні обортові активи включаються в групу “стійкі пасиви”. Вони формуються за рахунок виключно власного капіталу.

Позикові або залучені обортові кошти – це активи сформовані підприємством за рахунок залученого фінансового або товарного кредитів. До загальної суми включають усі кредити, незалежно від терміновості.

Відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку обортовий капітал класифікують за рівнем ліквідності:

- абсолютно ліквідні;
- швидко ліквідні;
- активи низької ліквідності.

Абсолютно ліквідні активи включають: грошові кошти підприємства, а також високоліквідні короткострокові цінні папери.

Швидко ліквідні – дебіторська заборгованість за винятком безнадійної.

Активи низької ліквідності – запаси ТМЦ, реалізація яких потребує тривалого відрізка часу.

В процесі аналізу активи поділяють також на матеріальні та фінансові. До першої групи включають: виробничі запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі, незавершене виробництво та готова продукція. Вони знаходяться в другому розділі активу балансу.

Фінансові обортові активи включають: грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції та дебіторську заборгованість.

Активи поділяють також на постійні та тимчасові. Перші – складають групу активів, які знаходяться постійно на підприємстві. Обсяг постійності регулюється мінімальною потребою в них.

Додаткова потреба в обортових коштах покривається за допомогою змінного (тимчасового) капіталу.

4.3. Оцінка стану, структури та використання обортового капіталу

Згідно з П(С)БО 2 “Баланс” наявність власного обортового капіталу розраховується як різниця між підсумком розділу І пасиву балансу (ряд.380) і підсумком розділу І активу (ряд. 080).

Аналіз забезпеченості суб'єкта підприємницької діяльності обортовими коштами здійснюється шляхом їх порівняння з нормативами, що дає можливість встановити їх нестачу або надлишок.

Фінансовий аналіз обортового капіталу забезпечується шляхом розрахунку показників його стану, швидкості обертання, коефіцієнтів завантаження, ефективності рентабельності, покриття, ліквідності. Забезпеченості власними коштами, реальної вартості обортових коштів у капіталі підприємства.

Коефіцієнт реальної вартості обортового капіталу дає можливість оцінити його частку в загальній вартості майна. Його розраховують як відношення вартості обортових активів до загального підсумку майна підприємства:

$$K_{p.v.} = OK/M$$

Величина періоду протягом якого обертові кошти обслуговують (здійснюють) один кругообіг, який охоплює усі стадії розраховують:

$$O = S \times T / P,$$

де O – період (час) оборненості обертового капіталу;

T- тривалість обертання в днях;

P- обсяг реалізації.

Сума вивільнених обортових коштів розраховується шляхом множення одноденного обсягу реалізації (фактичного) на кількість днів прискорення оборненості обортового капіталу. При цьому розраховують коефіцієнт оборненості, як відношення обсягу реалізації до середньої величини обортових коштів:

$$K_o = P/S.$$

Коефіцієнт завантаження обортових засобів дає можливість оцінити скільки обортових коштів припадає на 1 гривню реалізованої продукції:

$$K_3 = S/P$$

Коефіцієнт прибутковості обортових коштів є якісним показником використання обортового капіталу на підприємстві. Його розраховують:

$$K_{\Pi} = \Pi/S; \quad R = \Pi/S \times 100\%.$$

Коефіцієнт покриття є узагальнюючим показником ліквідності балансу. Його розраховують, як відношення обсягу усіх активів до підсумку короткострокових зобов'язань, тобто підсумку II розділу активу до IV розділу пасиву балансу. За допомогою цього показника оцінюється достатність обортового капіталу для погашення короткострокових зобов'язань. Норматив 2,0-2,5.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує готовність негайного погашення своїх зобов'язань. Норматив 0,25-0,35. Його обчислюють як відношення суми грошових коштів та короткострокових фінансових інвестицій до обсягу короткострокових фінансових інвестицій до обсягу короткострокових зобов'язань, тобто

$$\mathbf{K_{a.l.} = GK + KFI/KZ}$$

Коефіцієнт забезпеченості власними обортовими коштами розраховується шляхом ділення різниці між обсягом власних коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів на фактичну вартість наявних оборотних засобів. у випадку коли отриманий результат менший за 0,1 – підприємство вважається неплатоспроможним.

4.4. Джерела формування обортового капіталу підприємства

Формування майна здійснюється за рахунок власних і залучених джерел. Власні обортові кошти спрямовуються на покриття нормованих обортових активів. Джерелами власних обортових коштів є: статутний фонд, пайовий фонд, додатковий капітал та нерозподілений прибуток.

Залученими джерелами формування обортового капіталу можуть бути короткострокові позики та кредити банків, інвестиційний, податковий кредит, кредити та інвестиції міжнародних інституцій. Крім цього сюди відносять: обсяг кредиторської заборгованості, фонд споживання, добровільні надходження, резерви майбутніх платежів.

Для потреб аналізу джерел формування обортового капіталу використовують баланс. Актив балансу засвідчує про розміщення обортового капіталу, а пасив дає змогу оцінити структурні зрушення в загальному підсумку власних і позичених коштів. Статті пасиву дають можливість також встановити джерело фінансування коштів і кому підприємство зобов'язане їх повернути.

Завершальним етапом аналізу формування обортового капіталу є оцінка стратегії фінансування обортових активів. Виокремлюють чотири види стратегії: ідеальна, агресивна, консервативна та компромісна.

Зміст ідеальної полягає в тому, що поточні активи за своєю величиною відповідають величині короткострокових зобов'язань. Суть агресивної полягає в тому, що довгострокові пасиви використовуються як джерело покриття необоротних активів, а також тієї мінімальної частини поточних активів, які забезпечують нормальну роботу підприємства. При цьому варіаційна частина поточних активів повністю покривається кредиторською заборгованістю.

Консервативна модель означає, що необертові активи, системна частина поточних активів і половина варіаційної покриваються довгостроковими пасивами.

Суть компромісної стратегічної моделі полягає в тому, що необертові активи, системна частина поточних активів і половина варіаційних покриваються довгостроковими пасивами.

4.5. Аналіз виробничих запасів

Організація управління виробничими запасами має бути налагоджена таким чином, щоби їх рух забезпечував стабільність виробництва, прибуткову діяльність та раціональне використання запасів.

Згідно з П(С)БО №9 **запаси** – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності, перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Найважливішими завданнями аналізу виробничих запасів є:

- аналіз їх наявності, стану та забезпеченості;
- аналіз їх обліку та зберігання;
- аналіз використання;
- оцінка структури;
- розрахунок показників ефективності використання;
- оцінка відповідності новітнім вимогам і стандартам.

Зважаючи на важливість дотримання оптимальності виробничих запасів по окремих їх видах встановлюють нормативи витрат.

Аналіз використання виробничих запасів здійснюють шляхом розрахунку наступних показників: оборненості, тривалості обертання одного виробничого циклу, суми вивільнених коштів у результаті прискорення обертовості тощо.

Оберненість виробничих запасів – відношення собівартості реалізованої продукції до середньої величини виробничих запасів.

Тривалість обертання 1 виробничого циклу – відношення добутку середніх залишків незавершеного виробництва на тривалість періоду до собівартості виготовленої продукції.

Сума вивільнених або залучених додатково
обертових коштів розраховується:

$$\pm\Delta = (OZ_1 - OZ_0) T_1,$$

де OZ_1 , OZ_0 - оборненість запасів відповідно в
звітному і базовому періодах;

T_1 – одноденне обертання в звітному періоді.

4.6. Аналіз стану дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість регулюється П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”. Її поділяють на поточну та довгострокову. Перша виникає у ході нормального операційного циклу та буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає у ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Виникнення дебіторської заборгованості є однією з причин вилучення з обігу обортового капіталу. При цьому розраховують коефіцієнт вилучення обортових коштів у дебіторську заборгованість, як відношення суми дебіторської заборгованості за аналізований період до загальної вартості обортових активів.

Крім коефіцієнта вилучення обортових активів в процесі аналізу дебіторської заборгованості розраховують показники середнього періоду інкасації, обортовість дебіторської заборгованості, а також оцінку простроченої заборгованості.

Середній період інкасації дебіторської заборгованості розраховують шляхом ділення середнього її залишку за період, який досліджується до одноденної виручки від реалізації.

Для характеристики швидкості обертання інвестованих у дебіторську заборгованість коштів розраховують кількість обертань дебіторської заборгованості, як відношення загальної суми виручки від реалізації до середнього залишку дебіторської заборгованості.

Аналіз оптимального розміру дебіторської заборгованості можна розрахувати за формулою:

$$ДЗ_{оп} = [(ПОР \times R_z / p) \times (S_{n.o.} + ПП) : 360],$$

де ПОР – плановий обсяг реалізації продукції з наданням комерційного кредиту;

R_z / p – коефіцієнт співвідношення собівартості та ціни;

$S_{n.o.}$ - середній період обертання дебіторської заборгованості в минулому;

ПП – середній період прострочених платежів.

4.7. Аналіз грошових коштів підприємства

Операційна, інвестиційна та фінансова діяльність суб'єкта господарювання зумовлює рух грошей, які представляють собою вхідні та вихідні грошові потоки.

Фінансовий аналіз руху грошових коштів розпочинають із встановлення переліку грошових активів до яких належать:

- грошові кошти в гривнях та іноземній валюті;
- резервні грошові кошти до складу яких включають:
  - а) депозитні вклади;
  - б) депозитні банківські сертифікати;
  - в) високоліквідні короткострокові цінні папери.

Важливим в процесі дослідження грошових коштів є аналіз вхідних і вихідних грошових потоків, які можуть бути результатом операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Завдання полягає в досягненні збалансованості між вхідними і вихідними грошовими потоками.

Показником, який використовується для оцінки участі грошових активів у обортовому капіталі є коефіцієнт участі грошових коштів:

$$\mathbf{Ku.g.k. = Sg.k. : So.k.}$$

де Sг.к. – середній залишок грошового капіталу;

So.к. – середній залишок обортового капіталу.

Показником руху грошових коштів є період їх обертання, який розраховують:

$$\text{ПО г.к.} = S_{\text{г.к.}} \times D / \Sigma \text{КО},$$

де ПО г.к. – період обертання грошових коштів,

Д – кількість днів, які досліджуються;

$\Sigma \text{КО}$ – сума кредитових обертань на рахунках грошових коштів.

Обертовість грошових коштів можна розрахувати:

$$O_{г.к.} = \sum ВГК / S_{г.к.},$$

$\sum ВГК$ – сума виданих грошових коштів в аналізованому періоді.

Показником руху грошових коштів є кількість їх обертань:

$$КО_{г.к.} = \sum RP / S_{г.к.},$$

де $\sum RP$ – загальна сума обертань від реалізації продукції.